

MAREK HRUBEC

Centrum globálních studií, Filosofický ústav Akademie věd České republiky, Praha, Česká republika

OMEZENÁ JADERNÁ VÁLKA A JEJÍ DESTRUKTIVITA LIMITED NUCLEAR WARFARE AND ITS DESTRUCTIVENESS

The article discusses the current risks of a limited nuclear war and its consequences for humanity. It presents a critical analysis of the difference between the strategy of global destructive warfare as a result of the classical use of standard nuclear weapons on the one hand and the new political-military plan of a limited, small-scale nuclear war (without global expansion) on the other. The paper clarifies the problems associated with the new US strategy documents that are advancing a line of argument in favour of a limited nuclear war in the context of conflicts of political, corporate and military-technical interests in the global capitalism. It also analyses the background to the current state, i.e. the history of strategies of the possible nuclear war and potential actors of this kind of threat. It draws attention to the current real danger of locally waged limited nuclear warfare and its possible escalation on a global scale.

Key words: nuclear war; limited; global capitalism; strategy

V současné době se zvyšuje riziko omezené jaderné války, které by mohla přinést závažné destruktivní důsledky pro zasažené společnosti a svým významem i pro celé lidstvo.¹ Někteří si vzpomenou, že nedlouho poté, co se Barack Obama stal v roce 2009 prezidentem USA, promluvil k shromáždění lidí před Pražským hradem. Byl to jeho historicky první projev k zahraniční politice. Hájil v něm svět bez jaderných zbraní. Hovořil na téma „závazku Ameriky usilovat o mír a bezpečnost ve světě bez jaderných zbraní“ (Obama, 2013). Nobelův výbor (Nobel Prize Committee) se poté rozhodl udělit mu Nobelovu cenu za mír za jeho mimořádné úsilí v mezinárodní politice, přičemž kladl zvláštní důraz na jeho vizi světa bez jaderných zbraní. Rozčarování ale nastalo velmi rychle. Ponecháme-li stranou jeho vizi záchrany světa před jadernou hrozbou,

¹ Tento článek vychází z mého textu: Hrubec, M., Threat of Limited Nuclear War. *Critical Sociology*, Vol. 45, No. 6, 2019, pp. 785–798 (First Online September 19, 2018).

dokonce ani na sklonku svého druhého funkčního období nenechal Obama uzavřít internační tábor Guantánamo.

Dnes, již téměř 30 let po završení studené války, Trumpova administrativa znovu začleňuje jaderné zbraně do skutečných vojenských plánů a hodlá vybudovat nový arzenál jaderných zbraní pro novou fázi globálního kapitalismu, jak vysvětlím dále ve své stati. Přímé ničivé důsledky takové války by byly katastrofální – výsledkem by byla zdevastovaná společnost. Nejedná se tu o pouhou regresi do mentality studené války. I když byly během studené války jaderné zbraně menšinově považovány za nejkrajnější možný válečný prostředek, jejich hlavní účel byl jiný. Sloužily jako odstrašující prostředek proti nepřátelům (Gaddis, 2016). Nejen velmoci, ale také ostatní národní státy považovaly své jaderné zbraně za prostředek odstrašení (Craig a Radchenko, 2008; Brode, 2014). Zatímco jejich vůbec první použití na konci druhé světové války v Hirošimě a Nagasaki bylo ve skutečnosti zkouškou tohoto druhu zbraní hromadného ničení, od té doby k jejich dalšímu nasazení nedošlo (Rhodes, 2012). V rámci doktríny vzájemně zaručeného zničení (MAD = Mutual Assured Destruction) vyvinuly USA a SSSR jaderné zbraně proto, aby se zabránilo válce. Vzhledem k možnému vzájemnému zničení bylo použití jaderných zbraní dlouho považováno za „myšlení nemyslitelného“ – až doteď.

Nyní jsme však vstoupili do nové epochy vojenských hrozeb. Poprvé v dějinách lidstva jsou jaderné zbraně zvažovány jako reálné vojenské prostředky v rozličných budoucích ozbrojených konfliktech. Nové americké strategické dokumenty, politická stanoviska a korporátní zájmy jsou dokladem změny, která se připravuje v posledních několika letech. Co je důvodem takovéto změny? Jaké zájmové skupiny usilují o tuto změnu? Jaké budou následky válečné dopady po skončení jaderného střetu?

Ve svém článku nabízím kritický rozbor rizik jaderné války a jejích důsledků pro civilisty a společnosti. Je určitým doplněním k analýzám komplexní problematiky globálních souvislostí (Fasensfest, 2010). Budu se zde zabývat rozdílem mezi strategií globální destruktivní války s klasickým užitím standardních jaderných zbraní v rámci doktríny vzájemně zaručeného zničení na jedné straně a novým strategickým plánem omezené jaderné války, bez globálního rozšíření, na straně druhé. Možnost vyhnout se planetární katastrofě je tu předem zmařena už vzhledem ke skutečnému záměru vést jadernou válku, byť jen v omezeném rozsahu. V návaznosti na metodologický přístup kritické analýzy globálního kapitalismu (Robinson, 2004, 2014; Sklair, 2003; Harris, 2016) se touto problematikou nebudu zabývat z hlediska technického bezpečnostního problému, ale z hlediska velké společenské hrozby úzce spjaté se zájmy specifických segmentů nadnárodní kapitalistické třídy v současné fázi technického a technologického vývoje. Pro omezený rozsah článku se tu zaměřím především na kritické a výkladové aspekty analýzy, a to v duchu metodologické diferenciací kritiky, výkladu a normativity (Hrubeč, 2012).

V první části článku se budu věnovat aktuálním podnětům k analýze rizik omezené jaderné války a jejích důsledků. Ozřejmím charakteristiky současné jaderné hrozby pro společnosti a problémy související s novými strategickými dokumenty americké administrativy (Národní

bezpečnostní strategie a Revize jaderného postoje). Ve druhé části se budu zabývat otázkou konfliktů politických, korporátních a vojensko-technických zájmů uvnitř nadnárodní kapitalistické třídy. V třetí části podrobím rozboru vstupní předpoklady současné situace, tj. historickou trajektorii strategií omezené jaderné války od druhé světové války až do současnosti, a možné subjekty tohoto druhu ozbrojeného konfliktu. V závěru zdůrazním vysokou hrozbu jaderné války, abych poukázal na nebývale reálné nebezpečí a jeho důsledky pro společnosti a lidstvo.

Současné hrozby a nové strategické dokumenty

Po rozčarování z Obamových slibů ohledně jaderného odzbrojení učinil Nobelův výbor další pokus. Cena za mír pro rok 2017 byla udělena organizaci Mezinárodní kampaň za zrušení jaderných zbraní (ICAN, International Campaign to Abolish Nuclear Weapons) „za její snahy upozorňovat na katastrofické humanitární důsledky jakéhokoli použití jaderných zbraní a za průkopnické úsilí o dosažení smluvního zákazu takových zbraní“ (oficiální webové stránky Nobelovy ceny, 2018).

Pragmatické snahy Nobelova výboru udělovat cenu jednotlivcům a organizacím za očekávaní jejich činnosti jsou jistě dobře myšleny. Jenže zatímco Výbor společně spolu s masmédií mrhají energií na oslavu osobností, které pouze vyslovují odvážné sliby ohledně odstranění všech jaderných zbraní, jejich pozornost zcela uniká realita současného snažení některých zájmových skupin, které se nesoustřeďují na velké počty a velikost jaderných zbraní, ale naopak na menší zbraně. Jak vysvětlím níže, za Trumpovy administrativy se aktuální americký přístup snaží relativizovat rozdíl mezi konvenčními a jadernými zbraněmi a mezi taktickými a strategickými jadernými zbraněmi. Jejím argumentem je, že by mohlo dojít k použití menších jaderných zbraní a „pouze“ několika málo z nich, což by nezpůsobilo světovou apokalypsu. Nebezpečí jaderného zničení specifického cíle a zpusťování společnosti všude kolem je nyní tudíž mnohem větší než v době studené války (Larsen a Kartchner, 2014).

Vzhledem k tomu, že pro mnoho lidí je obtížné realisticky si představit scénář omezené jaderné války nebo „jen“ jediného jaderného útoku a jeho dopad na společnost, je radno si takovou situaci stručně popsat. Pro ilustraci jaderného útoku mohu odkázat na popis tohoto rizika v knize Benjamina E. Schwartze, jejíž obsah vyplývá zřetelně z jejího podtitulu: „Následky jaderného terorismu“ (2015). Publikace se zabývá situací po případném jaderném útoku v naší současnosti. Vzhledem k vysoké pravděpodobnosti někdo dříve nebo později vypustí klasickou jadernou zbraň, případně použije kufríkovou verzi jaderné nebo podobné bomby v nějakém velkém městě. Hypotéza pro začátek zvažuje mírnější výbuch 15 kilotonové bomby. Jinými slovy, jde o stejnou sílu, jaká byla shozena na Hirošimu (Southard, 2016). Dnes je považována za menší jadernou zbraň. Počet obětí by dosáhl přinejmenším 100 000, ne-li více, město by bylo kvůli radiaci neobyvatelné, elektromagnetický impuls by vyřadil z provozu všechna elektrická

zařízení ve městě, kolaps místní ekonomiky a administrativy by ohrozil životy milionů lidí ve městě a okolí a desítek milionů v celé zemi, škody by vyšplhaly ke stovkám miliard dolarů, útok by měl vážný dopad na světové burzy a svět by byl dočasně ochromen.

Pokud by došlo k použití jaderné zbraně, vláda napadeného státu nemusí nutně ani vědět, kdo za útokem stál. Země podezřelá z útoku by jakýkoli podíl na něm popřely a vyjádřily svou lítost ve snaze předejít odvetným opatřením s použitím jaderných nebo konvenčních zbraní a jistým citelným ztrátám pro svůj režim, a nepochybně i pro celou zemi. V mnoha koutech světa by lidé žili v očekávání protireakce a potenciální jaderné odvety. Taková situace by ovšem představovala vážnější hrozbu, respektive případnou eskalaci s vícerymi vzájemnými jadernými útoky, a následně možné rozšíření jaderného konfliktu v globálním měřítku. Lidé po celém světě by byli otřeseni použitím jaderných zbraní a světa by se zmocnil strach z katastrofického globálního scénáře. Lidé nejsou vůbec připraveni na riziko jaderného válčení, ani na jiná podobná rizika, a většina humanitních a sociálních vědců nejsou žádnou výjimkou (Beck 2009, 2016). A to jak v případě, že by válku zahájil někdo jiný a Spojené státy měly pouze provést odvetná opatření, nebo kdyby omezenou jadernou válku měla zahájit samotná vláda USA.

Co přesně zamýšlejí američtí političtí a vojenští představitelé svými strategickými plány, jež se dotýkají uvedené problematiky? Nejrelevantnějším dokumentem, který může v tomto směru osvětlit hlavní strategické tendence, je Národní bezpečnostní strategie, která doznává aktualizaci už od roku 1987, kdy Ronald Reagan předložil její první verzi (Pee, 2015; Suri a Valentino, 2016). Ve své první strategii vyhlášené veřejně v Budově Ronalda Reagana v prosinci 2017 upřesnil prezident Donald Trump, jak má být jeho motto „Amerika na prvním místě“ aplikováno na bezpečnostní otázky (National Security Strategy of the United States of America, 2017). Chtěl se tak jednoznačně vymezit vůči tomu, co vnímal jako Obamovu politiku appeasementu a defétismus. Ve Strategii jsou identifikovány dvě hlavní jaderné mocnosti, konkrétně Rusko a Čína, jako tzv. „revizionistické“ síly, snažící se „utvářet svět antitetický k americkým hodnotám a zájmům“. Dokument přiznává těmto dvěma zemím klíčový globální význam, opakovaně je obě zmiňuje: Čína je zmíněna 33-krát a Rusko 26-krát. Zatímco USA jsou zde uvedeny implicitně jako slábnoucí mocnost, co se týče jejich schopnosti udržet si vedoucí úlohu ve světě, Čína a Rusko jsou výslovně zobrazovány jako sílící mocnosti, jež rozšiřují svůj vliv zejména prostřednictvím hospodářské a politické spolupráce s mnoha národy. Hlavní myšlenkou této koncepce je idea kontrastu mezi unipolárním a multipolárním světem. Za rivala Spojených států amerických je považováno Rusko, konkrétně v evropských a asijských kruzích, a Čína, zejména v indicko-tichomořském regionu.² Na druhou stranu vidí Strategie jako svého důležitého strategického a obranného partnera jinou jadernou mocnost, Indii. Z pohledu USA má tato globální mocnost sehrávat v Asii vyvažovací roli vůči Číně a Rusku. Ve Strategii rovněž najdeme zmínky o dvou

² Pozn. americká administrativa nahradila tímto výrazem původní běžný termín asijsko-tichomořský region na konci roku 2017 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/mezi-cinou-a-tchaj-wanem-propluly-dve-americke-lode-washington-tim-vyjadril-nelibost-s-cinskymi-ambicemi-v-tichomori-72511>).

dalších potenciálních jaderných mocnostech. Ty pak Strategie označuje za „výzvy“ a nazývá je diktaturami: Írán a Severní Korea. V tomto případě však USA potřebují k urovnávání sporu o jaderné zbraně na Korejském poloostrově Čínu. Všechny výše uvedené země – společně s nadnárodními teroristickými skupinami – se údajně snaží narušovat prosperitu a bezpečnost USA. „*Se Spojenými státy a našimi spojenci a partnery aktivně soutěží tři hlavní skupiny vyzvavatelů. Jsou jimi revizionistické mocnosti Číny a Ruska, tzv. darebácké státy Íránu a Severní Koreje a organizované skupiny představující nadnárodní hrozby, zvláště pak džihádistické teroristické skupiny.*“ (National Security Strategy of the United States of America, 2017: 25).

Strategie je považuje za fundamentální protivníky nejen v mezinárodní sféře, ale také s ohledem na rozdíly mezi hodnotami, které vyznávají USA, a hodnotami útlaku jednotlivců a vymáhání společenské uniformnosti, které zastávají protivníci.

Vydání Revize jaderného postoje (NPR = Nuclear Posture Review) z roku 2018 přináší podrobnou specifikaci plánu v oblasti jaderných zbraní (US Department of Defense, 2018b), a to v ostrém protikladu k verzi Revize jaderného postoje Baracka Obamy z roku 2010, jež se držela ducha jeho protijaderného projevu v Praze v roce 2009 (U.S. Military, Department of Defense, U.S. Government, 2010). Aktuální Revize jaderného postoje 2018, která nově zvažuje i použití malých jaderných zbraní, se sice drží tradičních politických linií, kromě toho nás však přivádí do nové, průlomové epochy, co se týká politických a vojenských operací, neboť má v úmyslu uvést do reality omezené jaderné útoky či války. Již jsem zmínil výše, že americké bombardování Hirošimy a Nagasaki bylo hlavně dramatickým vyústěním výzkumné zkušební aplikace jaderné energie na konci druhé světové války, to jest prvním americkým testem jaderných zbraní – nešlo o součást skutečné vojenské strategie. V pozdějších letech Varšavská smlouva i země NATO vyrobily nejenom další velké jaderné zbraně, ale i menší taktické zbraně v podobě raket krátkého doletu a volně shazovaných neboli neřízených bomb (tj. bez navigačního systému) apod., ale ty byly pouze součástí mnohem větších, globálních vojenských odstrašujících projektů s hlavními strategickými jadernými zbraněmi (Brode, 2014). Menší zbraně v nich neměly samostatnou roli. A pokud nějak figurovaly po roce 1989 v plánech různých jaderných států v rámci regionálních vztahů, pak opět jako prvek zastrašování.

Poslední Revize jaderného postoje USA se ovšem neomezuje na problémy na hranicích USA nebo problémy spojené s ohrožením samotné existence státu, má geopolitické záměry mimo své hranice. Trump volá po novém mixu jaderných zbraní, včetně menších jaderných zbraní, které mohou být použity samostatně a jednotlivě, aniž by došlo k rozšíření na velký vojenský konflikt. Tím se stává nebezpečí jejich použití mnohem pravděpodobnějším, protože následky nebudou tak ničivé. Je však důležité vědět, co ve skutečnosti „menší“ jaderné zbraně znamenají. Obvykle se jimi myslí, že v okruhu jedné míle mohou zničit všechny lidské bytosti a věci a vážně narušit život společnosti v mnohem větším okruhu, jak jsem naznačil výše. Tento druh taktické zbraně již v americkém arzenálu je, Trump chce vyrábět více menších zbraní a jejich variant. V určitých kruzích panuje představa, že takovouto bombu lze nyní použít v různých typech bitev.

Pokusy otevřít diskusi o samostatném použití menších jaderných zbraní mimo rámec velkých vojenských programů, které operují s velkými jadernými zbraněmi, se začaly objevovat zejména díky nástupu nových technologií umožňujících mimo jiné přesnější vzájemnou kontrolu aktivit protivníků (Larsen, 2014: 3–20). Vyspělé elektronické systémy včetně globálních komunikací operujících s velkými daty, internetu věcí, vysoce přesných vojenských systémů apod. zdá se umožňují mimo jiné i podnikatelské využití jaderných zbraní v omezeném měřítku v konfliktech, které by se nešířily až do totálně vedené globální války. Možnost použití tohoto druhu zbraní nejprve oživilo vojenství, korporátní a političtí aktéři, avšak s inaugurací Donalda Trumpa se tato hra teprve rozehrála. Technologie, zisky, mocenské zájmy a současná politika pro ni vytvořily předpoklady, podmínky a šanci k uplatnění.

K těmto pokusům o šíření malých jaderných zbraní dochází navzdory skutečnosti, že Smlouva OSN o nešíření jaderných zbraní naopak USA právně zavazuje k tomu, aby usilovaly o jaderné odzbrojení: „*Každá smluvní strana se zavazuje vést v duchu dobré vůle jednání o účinných opatřeních k zastavení závodů v jaderném zbrojení v blízké budoucnosti a k jadernému odzbrojení a rovněž o smlouvě o všeobecném a úplném odzbrojení pod přísnou a účinnou mezinárodní kontrolou.*“ (United Nations Office for Disarmament Affairs, 1995: VI).³ Smlouva usilující o zákaz jaderných zbraní je výsledkem mnoha cenných historických zápasů a snah o odzbrojení (Lodgaard, 2010; Bowen a kol., 2018; Smith, 2002). Rovněž by zde měla padnout alespoň krátká zmínka o dalším dokumentu, americko-ruském programu spolupráce při demontáži zbraní hromadného ničení pod názvem Program společného snižování hrozeb (Nunn–Lugar Act, Cooperative Threat Reduction Program), který se uskutečňuje prostřednictvím Agentury pro snižování hrozeb (DTRA, Defense Threat Reduction Agency).

Nadnárodní kapitalistická třída: konflikty politických, korporátních a vojensko-technických zájmů

Je radno pochopit motivaci, proč americká vláda nyní předkládá vojenský dokument o skutečném použití zbraní v omezené jaderné válce. Hojně citovaným důvodem, zpravidla uváděným v hromadných sdělovacích prostředcích, proč se USA ve svých plánech zaobírají skutečným použitím jaderných zbraní ve válečných konfliktech, je „neortodoxní“ Trump. To je však jen povrchní vysvětlení. Za prvé, Trump není tak neortodoxní, jak je nám vykreslován. Přestože byl v prezidentské kampani představován jako alternativní volba, po desetiletí byl sám nedílnou součástí nadnárodní kapitalistické třídy (TCC). Za druhé, Trump a jeho spojenci jsou velmi úzce propojeni se soukromým korporátním vojenským sektorem. Jak vysvětlím níže, exemplárním příkladem a klíčovou osobou zde byl minulý ministr obrany, jehož ministerstvo je pochopitelně

³ 61/1974 Sb. Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 29. března 1974 o Smlouvě o nešíření jaderných zbraní

tím primárním ministerstvem, co se týče otázek jaderných zbraní. Uvedený příklad je výjimečný, neboť tento muž nepatřil jen k jedné nebo dvěma, ale hned ke třem frakcím nadnárodní kapitalistické třídy. Jednalo se tedy o závažný politický střet zájmů, což v posledku vede i k vyhocení vysoce rizikových vojenských tendencí.

Abychom mohli lépe porozumět zapojení členů Trumpovy administrativy do zmíněných frakcí, navážu na kritické analýzy globálního kapitalismu (Robinson, 2014; Sklair, 2016; Harris, 2016; Carroll, 2010; Peetz a Murray, 2017; Sprague, 2015), zejména rozlišením skupin nadnárodní kapitalistické třídy na čtyři hlavní frakce Leslieho Sklaira (2003: 17–19), a vhodně je doplním. Za prvé, do korporátní skupiny náleží především majitelé velkých korporací a dále jimi najatí korporátní manažeři. Manažeři jsou do ní zahrnuti z toho důvodu, že ačkoli formálně tyto korporace nevlastní, ve skutečnosti se výrazně podílejí na jejich kontrole (směrodatných rozhodnutích) a rovněž mají značný podíl na zisku. Za druhé, do politické skupiny patří politici a byrokraté sloužící majitelům a manažerům korporací. I ti se dělí o nemalý zisk. Za třetí, technická skupina zahrnuje profesionály a odborníky s vysoce ceněnými odbornými znalostmi, které prodávají dalším frakcím nadnárodní kapitalistické třídy. Za čtvrté, do skupiny konzumentů řadíme obchodníky a média kulturního průmyslu, kteří mají v našem informačním věku veliký vliv. Všechny tyto skupiny dohromady tvoří vedoucí třídu – globální mocenskou elitu (Robinson 2012).

Jakkoli mezi příslušníky starší národní kapitalistické třídy a novější nadnárodní kapitalistické třídy panují rozpory, je patrná tendence postupně začlenit příslušníky národní kapitalistické třídy do nadnárodní kapitalistické třídy. Také národní státy, jež byly původně konfrontovány s nadnárodními silami, jsou spíše zapojovány do globálního kapitalismu. Proto tzv. nacionalistické tendence mnohdy v současnosti představují jen různé části nadnárodní kapitalistické třídy (Harris, 2008), jako tomu bylo například v případě prezidentských kandidátů v posledních volbách ve Spojených státech amerických. Zatímco Hillary Clintonovou podporoval hlavně nadnárodní kapitál Wall Streetu, sám Donald Trump podniká v nadnárodním prostoru a stejně tak i jiní členové jeho vlády.

Vojenský sektor je daleko více než jiná odvětví spjat s národními strategickými zájmy, což však neznamená jeho izolovanost. Co se týče výroby, služeb, dovozu a vývozu a ozbrojených konfliktů, příslušníci vojenských kruhů spolupracují na mezinárodní i nadnárodní úrovni velmi intenzivně, zejména v rámci NATO, a často jsou součástí téhož segmentu nadnárodní kapitalistické třídy. Nadnárodní charakteristiky vojensko-průmyslového odvětví posilují mimo jiné z důvodů pokračující privatizace vojenských služeb. Soukromý vojenský sektor poskytuje své služby tak, že pronajímá svůj personál a vybavení různým vojenským partnerům v zahraničí. William I. Robinson používá k vysvětlení jednoho z důležitých mechanismů, jak se nadnárodní kapitalistická třída snaží navzdory nadměrné akumulaci zachovat toky globálních zisků, vlastní termín militarizovaná akumulace. Militarizovanou akumulací se myslí vojenské okupace a války vedené za účelem podpory cyklů destrukce a rekonstrukce. Tyto cykly vytvářejí ohromné příležitosti k tvorbě zisků a pomáhají rozvíjet celou válečnou ekonomiku založenou na nadnárodním

vojenském a bezpečnostním průmyslovém komplexu, který je úzce propojený s finančním sektorem (Robinson, 2014: 128–156). Je zde také těsná spojitost s tendencemi formování policejního státu (Robinson, 2018).

Pokud jde o výše zmiňovaný exemplární příklad bývalého Trumpova ministra obrany Jamese Mattis, ten se skutečně dostal do nebývalého střetu zájmů, poněvadž byl současně příslušníkem všech tří skupin nadnárodní kapitalistické třídy. Za prvé, byl součástí politické skupiny, a to nejen jako její řadový člen, ale i coby prominentní politik, konkrétně ministr obrany, v jehož gesci jsou právě jaderné zbraně, a navíc byl neodmyslitelnou součástí mezinárodních sil NATO. Což bylo v konfliktu s jeho druhou rolí ve vojensko-technické skupině. Toto byl důvod, proč bylo třeba v jeho případě získat zvláštní výjimku (waiver) od amerického Senátu, neboť federální zákon USA stanoví povinné (vyučovací) sedmileté období, po které se vysloužilý voják nemůže stát ministrem obrany, a přitom Mattis byl mimo aktivní vojenskou službu jako vysloužilý generál americké armády teprve tři roky (Gould a Shane, 2017).⁴ Zákon o národní bezpečnosti z roku 1947 byl přijat na základě zkušenosti z druhé světové války. Američtí politici tehdy nemohli nevidět nadvládu armády nad demokratickými institucemi v Německu a chtěli se tomuto druhu vojenského nebezpečí vyhnout. Udělení zvláštní výjimky Mattisovi proto bylo mimořádnou událostí, jelikož se rozchází s 65-letou tradicí. Kongres učinil podobnou výjimku v minulosti jen jedinkrát, a to když byl v roce 1950 generál George Marshall jmenován ministrem obrany v Trumanově vládě. Mattis, generál námořních sborů, je kromě jiného známý svým tvrdým, nesmlouvavým přístupem. Tento svůj rys prokázal jako nejvyšší vojenský hodnostář na mnoha důležitých postech, války v Afghánistánu a Iráku nevyjímaje (U.S. Department of Defense, 2018a).⁵

Za třetí, byl rovněž příslušníkem třetí – korporátní – skupiny nadnárodní kapitalistické třídy. Po svém odchodu z armády do výslužby se stal jedním z ředitelů společnosti General Dynamics (americké ministerstvo obrany, 2018a), korporace, která je jedním z hlavních dodavatelů ministerstva obrany a dostává zakázky v miliardách dolarů (a následně se stal ministrem obrany). General Dynamics poskytuje svým zákazníkům celou řadu služeb, včetně bojových a námořních systémů, munice a výzbroje, informačních systémů atd. V naší souvislosti je mimořádně závažné, že je navíc jedním z výrobců jaderných zbraní; konkrétně poskytuje podporu pro jaderné rakety Trident II (D5), které budou USA a Velká Británie (především USA) používat až do roku 2042 (Don't Bank on the Bomb, 2018). Společnost prodává vojenský materiál i do jiných zemí, například do Saúdské Arábie.

Podle Asher-Schapira a Siroty byl James Mattis korporací placen velmi štedře. „*Finanční doklady, které přezkoumal časopis International Business Times, ukazují, že od nástupu na danou pozici v roce 2013 vyplatila společnost General Dynamics Mattisovi 594 369 dolarů a ještě*

⁴ Toto období bylo navíc v roce 2008 zkráceno. Předtím se jednalo o desetileté období, jak je schválil Kongres v roce 1947.

⁵ Byl náčelníkem Velitelství rozvoje bojové připravenosti námořní pěchoty, Ústředního velitelství námořních sil USA, Spojeneckého velitelství NATO pro transformaci a Velitelství společných sil. Vešel také 1. expediční brigádě námořní pěchoty a byl nasazen v operaci Trvalá svoboda v Afghánistánu; velel rovněž divizi námořní pěchoty při zahajovacím útoku a při dalších operacích ve válce v Iráku v roce 2003 (U.S. Department of Defense, 2018a).

k tomu obdržel akcie společnosti v hodnotě více než 900 000 dolarů.” (Asher-Schapiro a Sirota, 2016).

Také po prodeji jeho podílu ve společnosti zůstává nejasný jeho střet zájmů, neboť korporace se už v minulosti ocitla v podezření, že má zvýhodněný přístup k zakázkám z Pentagonu. Podle Herba a O'Briena byl Mattis na výplatní pásce nejen společnosti General Dynamic, ale i dalších společností. *„Například v uplynulém roce pobíral Mattis konzultační poplatky nebo honoráře od více než 20 firem – včetně 20 000 dolarů od smluvního dodavatele pro Ministerstvo obrany Northrop Grumman, 20 000 dolarů od banky Goldman Sachs a 25 000 dolarů od společnosti Citicorp. Podle povinně zveřejněných finančních údajů obdržel Mattis ... 150 000 dolarů za práci v představenstvu kontroverzní opředené biotechnologické firmy Theranos.“* (Herb a O'Brien, 2017).

Ostatně ministr obrany úzce propojený s korporátním sektorem vyrábějícím rakety, který podporuje expanzi programů jaderných zbraní, může být potenciálně výhodný i pro ostatní výrobce vojenské techniky a jiných produktů a služeb, mezi něž se řadí Lockheed Martin, Boeing nebo Raytheon Co.

Kombinace příslušnosti ke všem třem frakcím nadnárodní kapitalistické třídy činila ministra obrany namnoze problematickou postavou, avšak nebyl v dané vládě jediný, o jehož nestrannosti se vzhledem ke střetu zájmů pochybovalo. Ministr zahraničí Rex Tillerson, někdejší dlouholetý generální ředitel společnosti ExxonMobil, a další členové Trumpovy administrativy společně vytvořili korporátní vládní kabinet s mnoha obchodními vazbami, které mohly být zneužity. Pokud jde o Ministerstvo obrany, ministr obrany je pouze špička ledovce. Podle amerického Úřadu pro transparentnost vlády (GAO, Government Accountability Office) je odchod vládních činitelů po jejich angažmá na ministerstvu obrany do soukromého vojenského sektoru běžně rozšířeným jevem, což i z dlouhodobého hlediska představuje vysoké riziko. *„V roce 2006 zaměstnalo 52 významných dodavatelů Ministerstva obrany z 1 857 004 bývalého vojenského a civilního zaměstnaneckého personálu celkem 86 181 osob, které od roku 2001 opustily služby Ministerstva obrany. Pod tímto číslem je zahrnuto 2 435 bývalých úředníků Ministerstva obrany, které si v letech 2004 až 2006 najalo jeden nebo i více dodavatelů, takže od nich v roce 2006 pobírali finanční odměny, jak vyplývá z našeho nahlédnutí do dostupných údajů Ministerstva obrany a Americké finanční správy (IRS). Tito funkcionáři předtím sloužili či pracovali jako generálové, admirálové, vedoucí pracovníci, programoví manažeři, úředníci v nákupních odděleních... Zjistili jsme, že 1 581 z 2 435 bývalých zaměstnanců Ministerstva obrany – asi 65 % – bylo zaměstnáno sedmi dodavateli: Science Applications International Corporation (SAIC), Northrop Grumman, Lockheed Martin Corporation, Booz Allen Hamilton, Inc., L3 Communications Holding, Inc., General Dynamics a Raytheon Company.“* (Government Accountability Office, 2008a: 4).

Podobné vazby mezi soukromým sektorem a Pentagonem vyvolávají varovné otazníky.⁶ Někdejší zaměstnanci různých veřejných úřadů USA, kteří si našli práci v soukromém vojenském sektoru, pomáhají vytvářet soukromé zisky v situaci, kdy armáda má zásadní dopad na lidské životy. Vznikají při tom ohromné výdajové položky. Ministerstvo obrany je zdaleka největší zadavatel zakázek z celé vlády, ty představují přibližně dvě třetiny všech smluvních závazků federálního rozpočtu (Government Accountability Office, 2018b). Vysoké riziko zneužití veřejné funkce ze strany příslušníků nadnárodní kapitalistické třídy je obzvláště závažné, pokud nyní existuje spojitost s plány USA budovat malé jaderné zbraně, které by mohly být reálně použity v různých ozbrojených konfliktech. Militarizovaná akumulace prostřednictvím soukromých zisků by se mohla stát nebezpečnou motivací k výrobě a používání jaderného arzenálu a souvisejícího vojenského vybavení v novém druhu konfliktu omezené jaderné války. Je to nesmírně vážné nebezpečí, už vzhledem k tomu, že USA mají největší vojenský rozpočet na světě (v době psaní tohoto článku 611 miliard USD), tedy větší než rozpočty osmi dalších zemí s největšími vojenskými rozpočty dohromady (Stockholm International Peace Institute, 2017).

Přestože chci svou analýzu zaměřit na výše uvedené téma, rád bych zde alespoň krátce zmínil ideologický kontext, v němž k tomuto střetu zájmů dochází (Langman a Lundskow, 2016). Ideologie bílých suprematistů, podporujících Trumpovu administrativu – jak vešlo ve známost díky osobě Steva Bannona, dnes již bývalého hlavního стратега v Bílém domě a rovněž bývalého šéfredaktora internetových stránek Breitbart News –, podle všeho vyznává teorii, že běloši by měli být nadřazeni jiným rasám. Tím se dostávají ke slovu extrémističtější polohy dřívějších xenofobních a rasistických událostí po 11. září (Garner a Selod, 2015) a po finanční krizi v roce 2008 (Langman, 2014) a vzniká prostor pro současnou „globalizující se kulturu strachu“ (Beck, 2016). Přítomnost tohoto ideologického směru ve veřejné sféře činí v různých zemích z určitých skupin lidí snadnější cíle vojenských útoků oproti jiným skupinám. Pomáhá legitimizovat střety zájmů v momentě, kdy spolupracují korporátní, politické a vojenské segmenty nadnárodní kapitalistické třídy.

Historická trajektorie (ne)možnosti omezené jaderné války a jejich subjektů

Téma reálné omezené jaderné války se teprve nyní začíná seriózně analyzovat a je zapotřebí mnohem více analýz (Larsen a Kartchner, 2014). Rozbor potenciálních antisociálních důsledků tohoto typu války – omezené jaderné války – by měl vést k přehodnocení důvodů pro její vedení.

⁶ Zde jeden příklad popisovaného problému za všechny: „V roce 2006 dostala společnost Boeing pokutu 615 milionů dolarů, dále přišla o část leasingového kontraktu v hodnotě 20 miliard dolarů kvůli pochybení... bývalého zadavatele zakázek letectva ve vysoké šarži, který obešel zákony o střetu zájmů zakazující úředníkům, aby pokračovali ve spolupráci se společností, u níž se zároveň ucházejí o budoucí zaměstnání. ...odseděl si trest odnětí svobody za porušení zákona a finanční ředitel společnosti Boeing se doznal k napomáhání a podněcování podvodu a byl sám odsouzen k čtyřměsíčnímu trestu odnětí svobody, musel zaplatit pokutu 250 000 dolarů a odpracovat 200 hodin obecně prospěšných prací.“ (Úřad pro transparentnost vlády, 2008a: 4).

Porozumět této problematice rovněž vyžaduje hlubší pochopení jednak historického kontextu diskuse o možné omezené jaderné válce, a jednak zemí, kterých se téma po druhé světové válce přímo dotýkalo a dotýká. Politické, vojenské a akademické diskuse o jaderné válce se rozeběhly poměrně záhy už po prvních jaderných experimentech na samém konci druhé světové války. Odborníci, mezi nimi zejména Liddell Hart, nahlédli, že atomový věk s sebou přináší nové typy zbraní, a tudíž rozpoutat neomezenou válku by bylo pro lidstvo sebevražedné. Debata se proto soustředila nejen na totální globální válku jako takovou, ale také, byť okrajově, na různé druhy omezení, která jadernou válku limitovala, ať už se jednalo o odstupňované odstrašování, zamezení škod nebo například druhý úder. Ve svých úvahách se zaobírali i možnostmi nasazení tohoto typu zbraní v omezeném měřítku. Henry Kissinger napsal na toto téma jednu stať, v níž zdůrazňuje, že „nejplodnější oblastí pro současné strategické myšlení je vedení a účinnost omezené jaderné války“ (1956: 360). Nicméně jeho hlas nebyl vyslyšen, i když svou analýzu zpracoval v knižní podobě (1967). Zatímco tehdejší strategické myšlení se soustředilo na strategické jaderné zbraně v případě globální války a taktické myšlení počítalo s menšími taktickými jadernými zbraněmi pouze jako součástí celkové strategie, on byl schopen (spolu s několika dalšími odborníky, mezi jinými výše zmíněným Liddellem Hartem nebo Bernardem Brodiem) nadést v nově se formující poválečné diskusi o druzích války právě téma menší jaderné války. V této souvislosti je důležité upozornit na knihy *Omezená válka: Výzva pro americkou strategii* Roberta Osgooda (1957) a *Zbraně a vliv* Thomase Shellinga z roku 1966 (2008). Tito autoři svými příspěvky ovlivnili rozvržení agendy sledovaného tématu. Přestože to, že tyto analýzy byly v podstatě odrazem oficiálního strategického myšlení vlády USA, neměly výrazný dopad při tvorbě strategických dokumentů o rozvoji válečných praktik.

Avšak státní tajemník John Foster Dulles, ovlivněný svým bratrem Allenem Dullesem, ředitelem CIA, vysílal navenek signály poněkud smíšeného charakteru: sice úporně obhajoval rozsáhlou vojenskou moc, avšak v interních diskusích, tedy pro zasvěcence, občas vyjádřil svůj názor mnohem subtilněji a realističtěji, to když například dokázal připustit, že jaderná odvěta se nehodí pro všechny příležitosti (Kinzer, 2013). Až na tyto okrajové úvahy však politici nikdy nepřemýšleli o těchto zbraních v rovině praktické čili ve smyslu vedení omezené jaderné války. Mentalita lidí uprostřed studené války byla jiná, lidé prožívali jiná dramata, plně zaměstnáni úvahami o globální totální válce – lidé si představovali apokalypsu. To bylo v podstatě v souladu s technickým pokrokem té doby. Ani ten by totiž patrně nemohl zabránit eskalaci omezené jaderné války v neomezený konflikt. To byl důvod, proč se nejrůznější války vedly pouze jako konvenční války, tedy jen s konvenčními a nikoli nukleárními zbraněmi. Stačí zmínit ty nejvýznamnější: válka v Koreji a ve Vietnamu. Zásadní je, že veškeré konfrontace během studené války mezi USA a Sovětským svazem (1947–1991) se odehrály bez použití jaderných zbraní (Gaddis, 2006).

Nepovažovalo se to však za samozřejmost. Svět se na chvíli ocitl na pokraji atomové katastrofy například během kubánské raketové krize v roce 1962, když v reakci na rozmístění amerických raket v Turecku umístil Sovětský svaz vlastní rakety pro změnu na Kubě. Naštěstí obě velmoci

byly nakonec schopné toto napětí rozumně vyřešit. USA a Sovětský svaz se zavázaly stáhnout své rakety z příslušných území v zahraničí, a jaderná válka tak byla odvrácena (Dobbs, 2009).

Nicméně jaderné zbraně se dotkly osudu vícero zemí. Počet států, které vlastní jaderné zbraně, se od konce druhé světové války až do současnosti nutně rozrostl. Po USA vyvinul jaderné zbraně Sovětský svaz v roce 1949, následně spojenci USA, zejména Velká Británie v roce 1952 a Francie v roce 1960. Čínská lidová republika vyvinula atomovou zbraň v roce 1964, čímž posílila moc východního bloku i přes sino-sovětské napětí panující už od padesátých let. Nevraživost mezi Indií a Pákistánem vedla k jejich vyzbrojení nukleárními zbraněmi, v Indii k tomu došlo v roce 1974 a v Pákistánu v roce 1998. Jihoafrická republika vyrobila svou atomovou zbraň v osmdesátých letech, avšak později – v 90. letech – se stala první jadernou mocností na světě, která se dobrovolně vzdala tohoto typu zbraní. Izrael si pořídil jaderné zbraně v šedesátých letech, a třebaže nikdy vlastnictví jaderných zbraní nepotvrdil ani nevyvrátil, všeobecně se má za to, že tyto zbraně přechovává. Vedle toho za jadernou zemi pokládá část mezinárodního společenství v posledních letech i Severní Koreu. Zatímco vývoj jaderných zbraní a přenos technologie do dalších zemí byl nejdramatičtější během studené války, nikdy se nezastavil (Brode, 2014; Gaddis, 2006). Nižší uvedená mapa s použitím údajů Stockholmského mezinárodního institutu pro výzkum míru (Shannon a Kristensen, 2017) udává odhadovaný počet jaderných zbraní v jednotlivých zemích v roce 2017.

Mapa: Předpokládaný počet jaderných zbraní v jednotlivých zemích, 2017.

Jaderné země si můžeme rozdělit do několika skupin, abychom snáze pochopili rivalitu mezi nimi a potenciální cíle jaderných zbraní. V první skupině se nacházejí národní státy. Prvními soupeři po druhé světové válce byly velmoci USA a Sovětský svaz, ostatní mocnosti jim byly ve studené válce podřízené, avšak Čínská lidová republika se později od SSSR emancipovala a osamostatnila. Každopádně ve všech těchto případech (USA, SSSR, Francie, Británie a také Čína) se jednalo o mocné země. Aktéry první fáze vývoje jaderných zbraní tu byly národní státy, které je chápaly jako odstrašující prostředek.

Později, ve druhé fázi, se do jaderných her nezapojovaly pouze nejsilnější státy, ale naopak státy slabé, které se získáním jaderné zbraně snažily dohnat či předejít své regionální soupeře s odstrašujícími prostředky v rukou. Exemplárním příkladem této skupiny zemí jsou Indie a Pákistán. Druhým příkladem regionálního soupeření jsou Izrael a Írán, i když jaderné zbraně v Íránu nebyly dosud nikdy mezinárodně potvrzeny. Třetí případ je netypicky asymetrický: Severní Korea versus USA. Jde o střet velmi aktuální. Severní Korea se obává, že by mohlo dojít k obnově korejské války a že ta by bez držení jaderných zbraní Severní Koreou nevedla k jejímu vítězství, jak tomu bylo v případě Vietnamců. Naneštěstí obě strany konfliktu v poslední době rozněcovaly nejrůznější zbytečné provokace, což může vést k situaci, jež může vyústit až k použití menších jaderných zbraní (Mahnken, 2014).

Jak jsem vysvětlil výše, z pohledu nynější americké administrativy se jeví nejvýznamnější soupeření mezi Čínou a USA a dále mezi Ruskem a USA (National Security Strategy of the United States of America, 2017). Žádný z těchto státních aktérů neočekával jadernou válku ani po skončení studené války, neboť v potenciálním střetu jsou všechny „*příliš velké na to, aby mohly prohrát*“. Také pro vítěznou stranu by to představovalo až příliš citelnou ztrátu. Současný vojenský přístup USA k omezené jaderné válce tyto vztahy změní. Může dojít ke skutečnému konfliktu omezeného rozsahu, nicméně i s potenciální hrozbou globální eskalace.

Naopak regionální mocnosti, jakými jsou Indie a Pákistán či Izrael a Írán, své vojenské plány odstrašení přizpůsobují prostoru vymezenému jejich regionem. I když se vychází z předpokládané podpory ze strany USA nebo alespoň jejich tolerance, tyto státy se domnívají, že by šlo nanejvýš o regionální konflikt. Regionální vymezení platí také pro Severní Koreu a částečně také Rusko. I když je Rusko supervelmocí a může použít své jaderné zbraně po celém světě, své plány si zatím stanovilo především regionálně s ohledem na případné konflikty na hranicích. Poté, co USA použily v Kosovu v roce 1999 vysoce přesné zbraně, Rusko se začalo obávat, že by USA mohly podobným způsobem zasáhnout do čečenského konfliktu na ruském území. Rusko vydalo politicko-vojenský dokument o „deeskalaci“, v němž se uvádí, že uvažuje o jaderných zbraních pouze v situaci, která by byla kritická pro národní bezpečnost Ruska. Později se obávaný konflikt – s podporou USA – rozhořel na ruských hranicích v Gruzii. V roce 2010 nicméně Rusko přehodnotilo svou politiku a snížilo o stupeň svou původní podmínku, a to pouze na situace, které by vysloveně ohrožovaly samotnou existenci státu (Sokov, 2014).

Druhou skupinou aktérů, kteří by potenciálně mohli použít jaderné zbraně, jsou nestátní aktéři. Dosah jejich působení může být sice globální, avšak kvantitativní rozsah účinku (tj. počet použitých zbraní) by se rovnal útoku omezeného rozsahu. Během studené války nevzbuzoval tento druh asymetrického konfliktu příliš velké obavy, po rozpadu Sovětského svazu je známo hned několik pokusů o získání jaderných zbraní nestátními agenty. V nedávné době pak kolovaly nepotvrzené zprávy o neúspěšné snaze Islámského státu (ISIS) získat jaderné zbraně. Většina těchto a podobných případů spadá do kategorie scénáře zhrouceného státu (Levi, 2009).

Pochopiteľne jakýkoľvek jaderný útok by rozsieval smrť, mŕtv by své oběti a způsobil by chaos, nicméně úspěšný, politicky řízený teroristický útok by navíc vedl k politickým turbulencím s nepředvídatelnými vojenskými reakcemi a důsledky, zejména pokud by došlo k řetězovým jaderným odvetám na obou stranách konfliktu (Schwartz, 2015). Je třeba zmínit, že problém nepředstavuje toliko potenciální nestátní terorismus, ale také státní terorismus. Je čím dále více zřejmé, že oficiální rozdíl mezi nelegálním terorismem a zákonným postupem se více a více rozostřuje, neboť nezákonné bombardování Jugoslávie na sklonku 90. let minulého století a nelegální okupace Iráku v roce 2003 vedly k částečné delegitimizaci mezinárodního právního řádu OSN.

Existuje nebezpečí, že taktické a strategické přístupy současných státních a nestátních aktérů k použití jaderných zbraní se mění v duchu nově vytyčené linie dokumentů USA a s ohledem na zájmy nadnárodních korporátních, politických a vojenských zájmů prosazujících malé jaderné zbraně. Strategie odstrašení by se mohla změnit na plán vedení omezené jaderné války. Koncept neomezené (nemyslitelné) jaderné války může být krok za krokem nahrazen konceptem (myslitelné) omezené jaderné války, která by byla v praxi pravděpodobná. I tento druh omezených lokálních střetů však může přivodit nepředvídatelné a neplánované globální důsledky (Hrubec, 2016).

Závěr

Vzhledem k tomu, že jaderné útoky představují hrozbu pro velký počet civilistů z různých sociálních skupin, jakož i pro fungování společnosti jako celku, jedná se o téma pro převážně interdisciplinární a transdisciplinární kritický výzkum v oblasti společenských a humanitních věd. Nelze pominout ani důsledky pro společnost v širším okolí v přímém sousedství oblasti použití jaderných zbraní, stejně tak i v mnohem širších komunitách, kterých by se dotkly výpadky služeb na postižených územích, ať už na úrovni měst, venkova, národního státu, makroregionu, nebo dokonce na globální úrovni.

Největším nebezpečím dnešních vojenských konfliktů je, že probíhají v době, kdy se přehodnocuje samotné pojetí jaderné války. Zatímco po druhé světové válce až do nedávna se myšlenka jaderné války používala jen jako forma zastrašování nepřítele a v drtivé většině případů nikoli jako skutečná vojenská alternativa, v posledních letech a zejména v nových strategických vojenských dokumentech USA se začíná uvažovat o omezené jaderné válce. Omezená jaderná válka spočívá v „myšlení nemyslitelného“, tj. skutečného použití jaderných zbraní, i když jen na omezeném území. Toto nebezpečí je důsledkem propojení různých frakcí nadnárodní kapitalistické třídy, které spojilo zájmy politických, korporátních a vojensko-technických frakcí. Posílila se tím schopnost a motivace soukromého sektoru zapojit se do ziskové výroby a využívání malých jaderných zbraní.

Situace je opravdu vážná a nejde o žádné přehánění, neboť vyloučit možnost globální eskalace lokální omezené jaderné války nemůžeme. V závěru svého článku bych chtěl upozornit na

Bulletin amerických jaderných vědců (Bulletin of the Atomic Scientists), v jejíž redakční radě je mimo jiné 15 laureátů Nobelovy ceny. Bulletin, založený veterány z projektu Manhattan, který se obává negativních dopadů jejich výzkumu v otázkách jaderné bezpečnosti, slouží jako indikátor závažnosti jaderné hrozby. Poloha velké ručičky na hodinách Posledního soudu se opět zhoršila a nyní se nachází jen 2 minuty od apokalypsy. Podle Hodin jsme se dostali k nejnebezpečnější situaci od roku 1953. Naposledy došlo k podobné situaci při konfrontaci během studené války mezi Stalinem a Trumanem, kdy strach z válečného střetu vystoupal na nejvyšší úroveň. USA se tehdy rozhodly vyvinout vodíkovou bombu a otestovaly první termonukleární zařízení. Vzápětí Sovětský svaz provedl testy s vlastní vodíkovou bombou. V té době Bulletin zveřejnil prohlášení: „Už stačí jen několik dalších výkyvů kyvadla a půlnoc západní civilizace odbijí atomové výbuchy od Moskvy až po Chicago.“ (Rabinowitch, 1953). V případě omezené jaderné války bude vždy existovat nebezpečí eskalace do větší, ba dokonce světové války. Problém ovšem tkví také v tom, že na rozdíl od roku 1953 si většina lidí neuvědomuje závažnost současné situace.

Ačkoli je možné hypotézu jaderné války, ať už omezeného rozsahu či globální, zpochybnit, můžeme rovněž poukázat na okolnost, že z dlouhé historie lidské civilizace sahající 12 000 let nazpět je známo, že lidé přicházejí se stále pokročilejšími technickými vymoženostmi, a zneužívají je pak ve válkách čím dál většího rozsahu. Můžeme si tedy položit otázku, zda existuje důvod předpokládat, že jsme v tomto ohledu v historicky jedinečné situaci na samém konci historie, kdy lidé už nikdy nesáhnou po vyspělých technologiích, aby je využili k nejničivější válce ze všech. Přestože nám historie nedává pozitivní odpověď, nemělo by nám to bránit v úsilí zamezit takovému nebezpečí a možným škodám co nejvíce.

Použitá literatura

Asher-Schapiro A. a Sirota David. (2016): Donald Trump Pentagon Pick Mattis Made Nearly \$1,000,000 On Board Of Defense Contractor. *IFTimes*, 12 February. Dostupné z: <http://www.ibtimes.com/political-capital/donald-trump-pentagon-pick-mattis-made-nearly-1000000-board-defense-contractor> (naposledy navštíveno 2. března 2018).

Beck U. (2009): Critical theory of the world risk society. *Constellations* 16 (1) : 10–22.

Beck U. (2016): *The Metamorphosis of the World: How Climate Change is Transforming Our Concept of the World*. Malden, MA : Polity 2016.

Bowen W. Q., Elbahtimy H., Hobbs, C., Moran, M. (2018): *Trust in Nuclear Disarmament Verification*. Basingstoke : Palgrave Macmillan.

Brode H. L. (2014): *Nuclear Weapons in the Cold War*. North Charleston, SC : CreateSpace Independent Publishing Platform.

Rabinowitch E. (1953): *The Narrowing Way*. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 294. Dostupné z: <https://thebulletin.org/sites/default/files/1953%20Clock%20Statement%201.pdf> (naposledy navštíveno 2. března 2018).

Carroll W. (2010): *The Making of a Transnational Capitalist Class. Corporate Power in the 21st Century*. London : Zed Books.

Craig C. a Radchenko S. (2008): *The Atomic Bomb and the Origins of the Cold War*. New Haven : Yale University Press.

Dobbs M. (2009): *One Minute to Midnight: Kennedy, Khrushchev, and Castro on the Brink of Nuclear War*. New York : Vintage.

Don't Bank on the Bomb. (2018): General Dynamics. Dostupné z: https://www.dontbankonthebomb.com/general-dynamics/#_ftn1 (naposledy navštíveno 2. března 2018).

Fasensfest D. (2010): The Glocal Crisis and the Politics of Change. *Critical Sociology* 36(3): 363-368. DOI: 10.1177/0896920510365199

Gaddis J. L. (2006): *The Cold War: A New History*. London : Penguin Books.

Garner S. a Selod S. (2015): The Racialization of Muslims: Empirical Studies of Islamophobia. *Critical Sociology* 41(1): 9-19. DOI: 10.1177/0896920514531606

Gould J. a Shane LIII. (2017): US Congress Passes Waiver for Mattis to Lead Pentagon. *DefenseNews*, 13 January. Dostupné z: <https://www.defensenews.com/breaking-news/2017/01/13/us-congress-passes-waiver-for-mattis-to-lead-pentagon/> (naposledy navštíveno 2. března 2018).

Government Accountability Office. (2008A): *Defense Contracting. Post-Government Employment of Former DOD Officials Needs Greater Transparency*. GAO-08-485. Washington. Dostupné z: <https://www.gao.gov/products/GAO-08-485> (naposledy navštíveno 2. března 2018).

Government Accountability Office. (2018b): *DOD Contract Management*. Washington. Dostupné z: https://www.gao.gov/key_issues/dod_contract_management/issue_summary#t=0 (naposledy navštíveno 2. března 2018).

Harris J. (2008): *The Dialectics of Globalization: Economic and Political Conflict in a Transnational World*. Cambridge : Cambridge Scholars Publishing.

Harris J. (2016): *Global Capitalism and the Crisis of Democracy*. Atlanta : Clarity Press.

Herb J. a O'Brien C. (2017): Pentagon pick Mattis discloses defense industry work. *Politico*, 1 August. Dostupné z: <https://www.politico.com/blogs/donald-trump-administration/2017/01/james-mattis-defense-disclosures-233331> (naposledy navštíveno 2. března 2018).

Hrubec M. (2012): Authoritarian versus Critical Theory. *International Critical Thought* 2(4) : 431–444.

Hrubec M. (2016): Conflicts of the Global State. *International Critical Thought* 6(3) : 378–392.

Kinzer S. (2013): *The Brothers: John Foster Dulles, Allen Dulles, and Their Secret World War*. New York : Times Books.

Kissinger H. (1956): Force and Diplomacy in the Nuclear Age. *Foreign Affairs* 32(3) : 349–366.

Kissinger H. (1969): *Nuclear Weapons & Foreign Policy*. New York : W. W. Norton.

Langman L. (2012): Cycles of Contention: The Rise and Fall of the Tea Party. *Critical Sociology* 38(4) : 469–494. DOI: 10.1177/0896920511430865

Langman L. a Lundskow G. (2016): *God, Guns, Gold and Glory: American Character and its Discontents*. Leiden, Boston : Brill.

Larsen J. A. (2014): Limited War and the Advent of Nuclear Weapons. In: Larsen JA and Kartchner KM (eds) *On Limited Nuclear War in the 21st Century*. Stanford : Stanford University Press, s. 3–20.

Levi M. (2009): *On Nuclear Terrorism*. Cambridge, MA : Harvard University Press.

Lodgaard S. (2010): *Nuclear Disarmament and Non-Proliferation: Towards a Nuclear-Weapon-Free World?* London : Routledge.

Mahnken T. G. (2014): Future Scenarios of Limited Nuclear Conflict. In: Larsen JA and Kartchner KM (eds) *On Limited Nuclear War in the 21st Century*. Stanford : Stanford University Press, s. 129–143.

National Security Strategy of the United States of America. (2017): Washington, DC : The White House. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (naposledy navštíveno 2. března 2018).

Obama B. (2013): 2009 Obama Speech in Prague. *The Bulletin of Atomic Scientists*. Dostupné z: <https://thebulletin.org/multimedia/2009-obama-speech-prague> (naposledy navštíveno 2. března 2018).

Osgood R. (1957): *Limited War: The Challenge to American Strategy*. Chicago : Chicago University Press.

Pee R. (2015): *Democracy Promotion, National Security and Strategy: Foreign Policy under the Reagan Administration*. London : Routledge.

Peetz D. a Murray G. (eds): *Women, Labor Segmentation and Regulation: Varieties of Gender Gaps*. London : Palgrave Macmillan.

Rhodes R. (2012): *The Making of the Atomic Bomb*. London : Simon & Schuster.

Robinson W. I. (2004): *A Theory of Global Capitalism. Production, Class, and State in a Transnational World*. Baltimore and London : Johns Hopkins University Press.

Robinson W. I. (2012). Global Capitalism Theory and the Emergence of Transnational Elites. *Critical Sociology* 38(3) : 349–363. <https://doi.org/10.1177/0896920511411592>

Robinson W. I. (2014): *Global Capitalism and the Crisis of Humanity*. New York : Cambridge University Press.

Robinson W. I. (2018): Accumulation Crisis and Global Police State. *Critical Sociology*, forthcoming, this issue.

Schelling T. C. (2008): *Arms and Influence*. New Haven : Yale University Press.

Shannon N. K. a Kristensen H. M. (2017): *Trends in World Nuclear Forces. SIPRI Fact Sheet*. Solna : SIPRI.

Sklair L. (2003): *The Transnational Capitalist Class*. Malden & Oxford : Blackwell Publishing.

Sklair L. (2016): The Transnational Capitalist Class, Social Movements, and Alternatives to Capitalist Globalization. *International Critical Thought* 6 (3) : 329–341.

Smith J. (2002) *The Anti-Nuclear Movement. American Social Movements*. San Diego : Greenhaven Press.

Sokov N. N. (2014): Why Russia calls a limited nuclear strike “de-escalation”. *Bulletin of the Atomic Scientists* 14 March. Dostupné z: <https://thebulletin.org/why-russia-calls-limited-nuclear-strike-de-escalation> (naposledy navštíveno 2. března 2018).

Southard S. (2016): *Nagasaki: Life After Nuclear War*. London : Penguin Books.

Sprague J. (ed) (2015): *Global Capitalism in Asia and Oceania*. Singapore – London : Routledge.

Stockholm International Peace Institute. (2017): *SIPRI Military Expenditure Database*, April. Dostupné z: <https://www.sipri.org/databases/milex> (naposledy navštíveno 2. března 2018).

Suri J. a Valentino B. (eds): *Sustainable Security: Rethinking American National Security Strategy*. Oxford : Oxford University Press.

The Official Web Site of the Nobel Prize. (2018) All Nobel Peace Prizes. Dostupné z: https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/ (naposledy navštíveno 2. března 2018).

United Nations Office for Disarmament Affairs. (1995): Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, Article VI. Dostupné z: <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/text> (naposledy navštíveno 2. března 2018).

U.S. Department of Defense. (2018a): Commander James N. Mattis. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20100828122532/http://www.defense.gov/bios/biographydetail.aspx?biographyid=149> (naposledy navštíveno 2. března 2018).

U.S. Department of Defense. (2018b): Nuclear Posture Review 2018. Dostupné z: <https://www.defense.gov/News/SpecialReports/2018NuclearPostureReview.aspx> (naposledy navštíveno 2. března 2018).

U.S. Military, Department of Defense, U.S. Government. (2010): *American Nuclear Posture Review*. Washington, DC : Progressive Management.